

Любое печатное издание требует осмотрительного и продуманного во всех отношениях использования цвета, который помогает оформителям в передаче настроения, характера как отдельного материала, так и целого номера. Закономерности гармоничного сочетания цветов давно изучены наукой. Цвет не только способен оказывать большое эмоциональное и эстетическое воздействие, но и является сильным средством выделения. Экономное расходование цвета нередко дает более значительный функциональный эффект, чем сама демонстрация возможностей красочного оформления. Чрезмерная пестрота любого издания играет крайне отрицательную роль. Хорошо сверстана титульная страница та, на которой каждый элемент оформления «врезан» четко и контрастно и вместе с тем образует с остальными элементами единое, логически и визуально связанное целое.

На первой полосе надо стремиться к более простому дизайну, не загромождая, не перенасыщая, а лишь продуманно и рационально используя самые элементарные, классические приемы верстки и оформления.

Вольга САМУСЕВИЧ

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ДА ПРАБЛЕМЫ КУЛЬТУРЫ МАЎЛЕННЯ ЖУРНАЛІСТА РЭГІЯНАЛЬНАЙ ГАЗЕТЫ

Мова СМІ з’яўляецца найважнейшым фактарам фарміравання культуры маўлення. Журналісцкае маўленне – гэта эталон, на які арыентуецца ў сваёй маўленчай дзейнасці чытач, у тым ліку і чытач рэгіянальнай газеты.

Аднак менавіта ў рэгіянальным друку востра паўстала праблема зніжэння маўленчай культуры, што праяўляецца ў шматлікіх граматычных парушэннях: «*Польская профессор – с памятью о Л...ких корнях*», «*Лёс матча вырашыў пенальці*»;

у некарэктнай семантычнай спалучальнасці: «*Спыніць чараду злачынстваў*», «*Спынім лік трагедый*», «*Захаваць багацце Палесся – справа неадкладная*»; «*Вынікі патопу – несуцяшальныя*» і інш. (Тут і надалей прыклады з матэрыялаў рэгіянальнага друку. – В. С.)

Асабліва кідкімі такія парушэнні выглядаюць у загаловачных комплексах: «*Сямейная дынастыя закладзена*» – трэба: Сямейная дынастыя заснавана; «*Лепшае – пераняць, недахоты – ухіліць*» – слова «*ўхіліць*» не фіксуецца лексікаграфічнымі працамі (назіраецца лексічная кантамінацыя з літаратурна ўнармаваным словам «*ухіліцца, ухіляцца*»); «*Наша медыцына – даказальная*» – неапраўданае семантычная пераарыентацыя слова «*даказальная*» прыводзіць да поўнага алагізму. Журналіст, відаць, хацеў сказаць пра высокую якасць нашай медыцыны, пераканаўчасць урачэбнай практыкі, а атрымалася, што гэта трэба толькі даказаць, бо даказальны – «які можа быць даказаны» (ТСБМ).

На старонках рэгіянальнай газеты чытаем: «*Напаўняльнасць – стопрацэнтная*». У семантыцы такога загаловка сігніфікацыя закладзена станоўчая канатацыя, аднак у тэксце ідзе гаворка пра тое, што гэтая стапрацэнтная напаўняльнасць датычыць... медвыцвярэзніка: «*Медвыцвярэзнік не пустуе ні дня*».

У беларускамоўнай рэгіянальнай прэсе можна знайсці скалькаванае з рускага «*слагаемые успеха*» спалучэнне «*складаемыя поспеху*». Мала таго, што гэты клішаваны выраз стандартызуе тэкст, субстантываваны дзеепрыметнік «*складаемыя*» – асістэмная з’ява ў марфалогіі сучаснай беларускай мовы. Высокачастотным заменнікам яму з’яўляецца слова «*складнікі*». Русізм «*складаемыя*» выкарыстоўваецца ў матэматыцы: велічыня (лік), якая складаецца з другой велічынёй (лікам) (ТСБМ). Шырокаўжывальнае ў СМІ спалучэнне «*на сённяшні дзень*», якое таксама скалькавана з адпаведнага рускага «*на сегоднешний день*», ужываецца звычайна як дэтэрмінавая акалічнасць часу. На нашу думку, гэты выраз у беларускай мове гучыць ненатуральна, таму перавагу лепш адда-

ваць прыслоўям «сёння», «на сёння», «сёлета» і інш. (Не трэба бытаць спалучэнне з акалічнаснымі семантыка-граматычнымі адносінамі часу (калі?) і падобнае спалучэнне з аб'ектна-акалічнасным значэннем (як? чым?). Параўнайце: *«Жыць сёння»* і *«Жыць сённяшнім днём»*.)

Рэгіянальныя СМІ наглядна адлюстроўваюць бінальнае функцыянаванне роднай і рускай моў на тэрыторыі нашай краіны. Аднак такая сітуацыя стварае відавочную небяспеку: інтэрферэнцыя становіцца пашыранай з'явай, праяўленне якой поруч з дыялектным уплывам з'яўляецца адной з асноўных прычын зніжэння маўленчай культуры: *«Змешчаныя на вянку 4 свечкі сімвалізуюць 4 нядзелі»*, *«Адвэнт у сціслым сэнсе не з'яўляецца постап»*, *«Літаратурная слава перашагнула межы рэспублікі»*, *«Вырабляе ложкі, якія незаменыя для гаспадынь пры прыгатаванні дамашняй кансерваванай прадукцыі»*, *«Фальклорна-этнаграфічная група ў сваім рэпертуары выкарыстоўвае старыныя беларускія абрадавыя песні»* ці *«Трывогай павявае ад гэтага невялікага па размеру палатна»*.

У выніку зблытвання марфалагічных форм узнікае тыповая для рэгіянальнай прэсы памылка – выкарыстанне элятыўных бяспрэфіксных форм з суфіксам **-ейш/-эйш**: *«Да мацнейшых не дацягнулі»*, *«Пацвердзілі тытул мацнейшых»*; ужыванне нехарактэрных для беларускай літаратурнай мовы субстантывавальных дзеепрыметнікаў: *«Авэ Марыя» – у памяць пайшоўшых...»*, *«Прадстаячая ўрачыстаць мае вялікае значэнне ў грамадскім жыцці»*; зблытванне форм прыметнікаў і прыслоўяў: *«Няма нічога даражэй...»*.

Як у рэспубліканскім, так і ў рэгіянальным друку назіраецца тэндэнцыя да высокачастотнага выкарыстання назоўнікаў, што, на думку даследчыкаў, характэрна ў часы творчага заняпаду [гл. 1, с. 177]. Прэвалюванне назоўнікаў, па-першае, вынікуе шырокае распаўсюджанне адпаведных сінтаксічных канструкцый у загаловах: *«Магія колеру»*, *«З гонарам за раён і краіну»*, *«Дзень ведаў аб беларускім пісьменстве»*, *«Вытокі творчасці – у*

матчынай песні», «На чыгуныцы – часовыя перабоі», «“Ачумелья ручкі” – у надзейных дарослых далонях». Па-другое, дамінаванне назоўнікаў у публіцыстычным маўленні прыводзіць да ланцужковага нанізвання іх: «Мы абавязаны [ветэранам] мірным блакітам нябёсаў, магчымасцю стваральнай працы на дабрабыт Радзімы». Па-трэцяе, імкненне журналістаў да «афіцыйнага» ўпарадкавання маўлення за кошт аддзяяслоўных назоўнікаў спараджае няўклюдныя і незразумелыя маўленчыя формулы: «Нам дапамагаюць у разліку на аддачу», «Райвыканкам давёў заданні: мехатрадам – на падрыхтоўцы глебы, унясенні мінеральных і арганічных угнаенняў, прамысловым арганізацыям раёна – на аказанні дапамогі гаспадаркам раёна па настайцы тэхнікі для правядзення пасяўной кампаніі».

У газетных матэрыялах часам не вытрымліваецца лагічная схема тэксту, парушаецца структура складанага сінтаксічнага цэлага. Так, у лідзе артыкула «Дом на Набярэжнай. У Лахве» чытаем: *«У старым доме без выгод на вуліцы Фабрычная ў Л... пажылая жанчына глядзела тэлевізар і плакала. Паведамлялася пра трагічную гібель амерыканскага карабля “Чэленджэр”... Хутка Надзея Андрэеўна Крук стала жыхаркай горада Спрынгфілдс штата Масачусетс, дзе штогод адбываюцца жалобныя цырымоніі ў памяць пра настайніцу геаграфіі – адну з трагічна загінуўшых астранаўтаў. Прозвішча нашай зямлячкі стала Кларк, яна атрымала добраўпарадкаваную кватэру, пачала вучыць англійскую мову. Усё жыццё жанчына марыла вярнуцца на радзіму – у ЗША. Гэта стала магчымым 15 год таму». Цяжка прымусіць сябе дачытаць да канца артыкул, які пачынаецца такім сказам: «Зыходзячы з таго, што выказаць сябе, сваю душу і філасофію чалавек можа толькі валодаючы сваёй моваю, на якой размаўлялі яго дзеды і прадзеды, на якой гаворыць яго цяперашні род, будзе сваю работу з дзецьмі, якім выкладае беларускую мову і беларускую літаратуру В.А., настайніца СШ № 3». Парушэнні граматычнай сувязі частак прыводзяць да так званага кадзіравання тэксту і псіхалагічнага дыскамфорту пры ўспрыманні інфармацыі.*

Лагічныя парушэнні прадвызначаюць з'яўленне адпаведных сэнсавых памылак: *«Аднак як зараз слабы пол нароўні канкурывуе з моцным у прафесійнай дзейнасці, так і мужчыны свой вольны час прысвячаюць такому віду творчасці, як вышыўка. Многа гадоў бавіць вольны час вышываннем жыхар нашага горада, пенсіянер М.М. ...дарэчы, з таго першага памятнага падарунка вышыўку ў яго якасці М.М. выкарыстоўвае па сённяшні дзень».*

У тэкстах рэгіянальнага друку, на нашу думку, памылкі выклікаюцца мысленчай лянотай журналіста, нежаданнем падумаць над фармулёўкамі, над пабудовай сказаў: *«Пад такой назвай сёлета праходзілі абласныя спаборніцтвы, якія ацэньвалі ўзровень фізічнай падрыхтаванасці моладзі, дзе выхаванцы ДПТК занялі трэцяе месца»* (лід), *«Таму вельмі шмат робицца для паглыблення цікавасці да яго адраджэння і захавання».*

Спрошчаны стыль, няўменне выказаць стылістычна ладна і дакладна сваю думку ўплывае на інфармацыйную якасць матэрыялу: *«На агульны вытворчы працэс гэта не паўплывала – выкананне работ ідзе па загадзя вызначаным графіку, які вытрымліваецца»*, *«Побач з перадавым механізатарам пачатак яго працоўнай біяграфіі складаецца даволі паспяхова»*; *«Памаладзелым і абноўленым і не гарадскім пасёлкам, а горадам Тураў (з 3 жніўня 2004 г.) сустракаў ён гасцей».* І наадварот, перабольшанае жаданне «напісаць прыгожа» стварае падобныя тэксты: *«Скарына быў з тых першых, хто, гаворачы сучаснымі словамі, стварыў стартваю пляцоўку для рыўка Чалавецтва ў яго неабсяжную будучыню. І таму мы павінны ганарыцца тым, што Скарына – беларус. Хаця мудрасць не ведае розніцы нацыі, мовы, веры».* Няўменне рабіць акцэнт на галоўным, імкненне сказаць як мага больш прыводзіць да шматслоўнасці, лагічнай зблытанасці: *«Сучаснага турыста, асабліва грамадзяніна Беларусі, толькі нацыянальным каларытам, а менавіта гэтым вызначаецца домік, не здзівіш».*

Праблемай часта з'яўляецца і пераклад рускамоўнага інтэрв'ю на беларускую мову, пераапрацоўка гутарковага стылю ў публіцыстычны: *«А самае галоўнае, чаго хачу пажа-*

даць – дык гэта здароўя. Трэба берагчы яго, каб умацаваць такім чынам нацыю. А моладзі пажадаю: каб пабудавалі свой дом на роднай зямлі, пасадзілі сад, вырасілі не адно дзіця. Каб маладыя пакаленні цанілі тое, што дала прайшоўшая гісторыя і ў спадчыну перадалі продкі» (з інтэрв'ю старшыні выканкама).

Павольна адбываецца ў рэгіянальным друку і пераход да патрабаванняў новай рэдакцыі правапісу: «...запрашаюць гасцей на семнацатае па ліку агульнанацыянальнае свята»; «на камп'ютэрнай тэхніцы, на прынтэрах ...».

Акрамя ўсяго, на старонках рэгіянальнага друку маюць месца тыповыя граматычныя памылкі: «На 1 студзеня 2007 года на ўліку ў спецыялізаваных установах Брэсцкай вобласці стаялі 1394 наркаманаў і 164 таксікаманы», «Уладзімір Бянько ўжо больш за 20 год за рулём аўтамабіля, і з іх 18 гадоў працуе ў Капыльскім райспажыўтаварыстве», «...у ім было 22 глухіх зычных літары», «Прышоўшы ў дом марыі Фёдарайны, трапляеш у сапраўднае царства» і інш. Шэраг сінтаксічных канструкцый сэнсава незавершаныя ці некарэктна граматычна аформленыя: «Тут шануюць людзей, якія тварылі на гэтай зямлі: Ян Чачот, Янка Брыль...»; «Каля 70 іх убачыла свет менавіта тут», «Выдатны падарунак падрыхтавалі будаўнікі – правялі рэканструкцыю магазіна пад Дом абрадаў».

У журналісцкіх матэрыялах частотныя плеаназмы, мае месца лексічная збыткоўнасць, сустракаюцца неапраўданыя паўторы, немагчымае ўжыванне размоўнай лексікі, дыялектызмаў, калек з рускай мовы: «Ганаровая грамата была ўручана на ўрачыстым сходзе ў Брэсце», «Безумоўна, кожны можа даць яму сваю ацэнку, успомніць тое, што ўзрадала і ўзбагаціла, назаўсёды ўвайшло ў асабістую біяграфію, сям'і і калектыву, у якім чалавек працуе альбо вучыцца», «У бочкі ішло ўсё падрад, нават тое, што і ягадай назваць цяжка», «Навагоднія і калядныя святы збіраюць разам родных, сваякоў, сяброў», «Максім Андрэевіч упэўнены, што райспажыўтаварыства ўпаўне справілася б з задачай самастойна, тым больш, што вопыт ёсць: у лепшыя гады нарыхтоўвалі да 2100 тон ягад». Аднароднымі ў

тэксце часам выступаюць зусім нераўнацэнныя паняцці, як, напрыклад, у сказе: *«Чыстыя, акуратна заасфальтаваныя вуліцы і тратуары, прыгожыя фасады дамоў і сацыяльных аб'ектаў, шыкоўныя клумбы»*. Асабліва відавочна неадпаведнасць у загалоўках: *«Галоўнае багацце – эканоміка і здароўе»*.

Сучасная рэгіянальная газета яшчэ не пазбавілася аднастайнасці, дэмагогіі, шаблону, уніфікаванасці і часам непатрэбнай афіцыёзнасці, якія былі ўласцівы савецкаму друку: *«Калі ж гаварыць у цэлым, то за мінулы год мы ўзняліся на адну прыступку вышэй, дасягнулі новых паказчыкаў у сацыяльным і эканамічным развіцці»*. Такія ж недахопы і ў загалоўках: *«Хлеббаробскі экзамен вытрымаць на “выдатна”»*, *«Месячнік крочых па раёне»*, *«Декаднік пожарной безопасности»*, *«Павысіць нагляд за рацыянальным выкарыстаннем паліўна-энергетычных рэсурсаў»*. Некаторыя матэрыялы здаюцца клонамі артыкулаў савецкіх часоў: *«Раён спыніўся ў развіцці жывёлагадоўлі... Словы для апраўдання шукаў першы намеснік начальніка ўпраўлення райсельгасхарчу В.Р. Аднак намеснік старшыні аблвыканкама Л.З. нагадаў аб адказнасці кіруючых кадраў за стан спраў у стратэгічна важнай галіне народнай гаспадаркі. Былі падняты на трыбуну для справаздачы старшыні СВК “Мажэ-Агра” М.К., СВК “Праснакі” М.К. За дапушчаныя недахопы ў рабоце, адсутнасць кантролю за станам спраў у жывёлагадоўлі ім аб'яўлены вымовы. Сапраўднай вучобай для ўсіх прысутных у зале стала выступленне намесніка старшыні аблсельгасхарчу А.Л., які падрабязна спыніўся на пытаннях тэхналогіі ўтрымання і кармлення жывёлы... Генеральны дырэктар В.К. спыніўся на ўзнаўленні статка, якое з'яўляецца асновай у вытворчасці жывёлагадоўчай прадукцыі. Раней на К...шчыну прыезджалі пераймаць вопыт. А цяпер у раёне дрэнна працуюць над вырошчваннем цялушак, ёсць пытанні з асемянненнем, расце колькасць выбракаваных кароў...»* і г. д. Безумоўна, тэма для рэгіёну актуальная, матэрыялы па праблемах жывёлагадоўлі жыццёва неабходныя, але гэты матэрыял – узор, як не трэба пісаць. Мы ні ў якім разе не сцвярджаем, што для рэгіянальнага дру-

ку такія артыкулы тыповыя. Бяспрэчна, ёсць шмат добрых матэрыялаў, ёсць багата журналістаў-прафесіяналаў, са сваім стылем, арыгінальным светапоглядам і падачай фактаў. Аднак відавочна тэндэнцыя зніжэння маўленчай культуры, асабліва ў беларускамоўных матэрыялах.

Такім чынам, публіцыстычны тэкст не толькі ў значнай ступені прывучае чалавека да пэўнай манеры выкладу думкі, але і кардынальна ўплывае на яго ментальна-маўленчую дзейнасць. Менавіта апошняя праектуецца на прафесійную прыдатнасць – культуру маўлення журналіста.

ЛІТАРАТУРА

1. Іўчанкаў, В. І. Дыскурс беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту / В. І. Іўчанкаў. – Мінск: БДУ, 2003. – 257 с.

Дмитрий ДРОЗДОВ

Белорусский государственный университет

ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ МЕСТНОЙ ПРЕССЫ В КОНТЕКСТЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ

Региональная экономическая политика Республики Беларусь предусматривает обеспечение роста благосостояния населения независимо от места его проживания, повышение уровня комплексного развития производительных сил и конкурентоспособности экономики регионов. Среди главных направлений ее реализации названы создание условий для активизации инновационной и инвестиционной деятельности, развития предпринимательства, особенно в отраслях, способных обеспечить быструю отдачу от вложенных средств, обеспечение первоочередного развития производств и видов деятельности, ориентированных на использование местных